

Havana aan de Lek: Culemborgse sigarenindustrie

Rond 1850 waren in Culemborg drie tabaksfabrieken gevestigd, maar er waren nog maar weinig Culemborgers in deze bedrijfstak werkzaam. Daar kwam verandering in toen in 1853 de vrienden Cor Dresselhuys en Jacob Nieuwenhuijsen op 18-jarige leeftijd hun eerste sigarenfabriekje met de naam 'De Jonge Amerikanen' oprichtten. Deze naam hadden ze gekozen omdat Cor Dresselhuys op 16-jarige leeftijd op een boot van zijn oom naar Amerika was geweest.

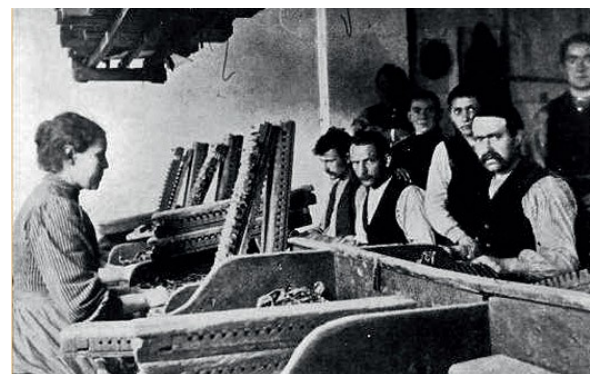
De zaken gingen goed voor Dresselhuys en Nieuwenhuijsen. In 1873 werd aan de Lange Meent een grote sigarenfabriek gebouwd, de Cadena. In 1889 werd aan de Varkensmarkt (achter Maria Regina) nog een sigarenfabriek gebouwd, de Trio. De sigarenindustrie bereikte in deze jaren zijn hoogtepunt.

Dresselhuys en Nieuwenhuijsen waren gedwongen personeel van buiten Culemborg aan te trekken. Daar waren echter geen woningen voor beschikbaar. Zij besloten daarop om aan de Westersingel (tegenover de Westerwal) een groot aantal huizen voor hun personeel te bouwen. Dat werd de Triowijk.

Aan het eind van de negentiende eeuw werkte bijna 40 % (540 mensen) van de werkende bevolking van Culemborg in de tabaksverwerkende industrie. In de sigarenfabrieken in Culemborg werkten in hoofdzaak mannen en jongens. De jongens waren meestal de zo genoemde bosjesmakers. Zij waren in dienst van de sigarenmaker die hen ook moest betalen. Bij de drie grote sigarenfabrieken werkten ook een aantal vrouwen en meisjes als ringsters en tabaksstripsters. De vrouwen en meisjes werkten gescheiden van de mannen.

Het werken op een sigarenfabriek en vooral op de drie grote fabrieken was geen pretje. De sigarenmakers zaten aan lange tafels in stoffige ruimten waar maar zelden frisse lucht binnen kwam.

De Sigarenmaker (orgaan van de Nederlandse Internationale Sigarenmakers- en Tabaksverwerkersbond, NISTB) schreef regelmatig over de slechte arbeidsomstandigheden bij de grote Culemborgse sigarenfabrieken.

Zo maakte het blad onder meer melding van het ontbreken van een goede ventilatie, waardoor het 's zomers in de Culemborgse sigarenfabrieken 35 tot 38 graden Celsius kon worden; maar ook over de slechte verwarming

in de winter, het ontbreken van schaftlokken en het ontbreken van aparte toiletten voor vrouwen werd geschreven. Door de slechte ventilatie van de werkruimten ademden de sigarenmakers veel tabaksstof in. De kans op longtering nam daardoor sterk toe.

TABAKSBELASTING.

Nu is het tijd U van SIGAREN te voorzien, vóór 1 Juni a.s.

PROFITEERT VAN DEZE AANBIEDING!

ECHTE HAVANA	1 90.— per mille.
DESSERT (geringd)	» 75.— »
TROIKA	» 60.— »
ROSALIA	» 60.— »
LOS PRIMERAS	» 50.— »
Vorstenl. (FLOR DE CLIZIA)	» 50.— »
Zandblad (PRIMOS FINAS)	» 40.— »

Uitsluitend eerste kwaliteit Tabaksoorten. Monsters worden gaarne op aanvraag toegezonden. Beleeft aanbevelend.

Westerwal 5, Achter den Molen, Culemborg.

CHR. VAN DER WINKEL, Ruwe Tabakshandel, en Sigarenfabriek.

Direct na de Eerste Wereldoorlog bereikte de export van sigaren een recordhoogte. Dit had natuurlijk een positief effect op de werkgelegenheid.

DRESSELHUY'S CIGARREN

AN OLD KENTUCKY HOME

ERSTKLASSIGES FABRIKAT

DURCH DIE GANZE WELT.

Rond 1922 begon de uitvoer van sigaren echter weer terug te lopen, waardoor ook de werkgelegenheid sterk verslechterde. Zo werden bijvoorbeeld bij de sigarenfabriek van Laan bijna alle sigarenmakers ontslagen. Sommige ontslagen sigarenmakers gingen daarop zelf sigaren produceren.

Zo rond 1930 begonnen landelijke sigarenfabrieken over te stappen op mechanisatie. In Culemborg was dat maar beperkt het geval. Hier werden sigaren nog vooral ambachtelijk gemaakt. Alleen bij Sigarenfabriek Dejaco was de productie voor een belangrijk deel gemechaniseerd.

Sigarenmakers werkten weliswaar op de sigarenfabriek, zij waren echter grotendeels eigen baas. De sigarenmaker kreeg betaald naar het aantal sigaren dat hij produceerde. Als de sigarenmaker een dag geen zin had om te gaan werken, dan zei daar niemand wat van. Maar hij maakte op die dagen geen sigaren en verdiende dus minder. Vooral het maandaghouden' kwam onder sigarenmakers vaak voor. Dan gingen ze 'aan de sjouw'. Dat betekende alleen, of met een paar maten, naar het café gaan. Daar werd dan flink gedronken en gegokt. Als een sigarenmaker aan het begin van de week aan de sjouw was geweest, dan moest er op de andere dagen heel hard worden gewerkt om het verlies aan inkomsten weer in te halen. Dit zelf bepalen wanneer je wel of niet werkte, was heel gewoon in de Culemborgse sigarenfabrieken. Dat de patroons dit tolereerden, had vooral te maken met het feit dat zij hun vakbekwame sigarenmakers graag binnen hun bedrijf wilden houden.

Toen na de Eerste Wereldoorlog de arbeidstijdenwet werd ingevoerd, werd het moeilijker om het verzuimde werk in te halen. Maar het gebeurde nog wel. Alleen bij Dejaco werd dit gedrag absoluut niet getolereerd.

Bron: Ad Eillebrecht, Jet Grimbergen, Peter Schipper, *De sigarennijverheid in Culemborg*, uitg. G.J.L. Koolhof, Culemborg 1986.

Sigarenfabriek De Trio